

## **Mmegbu na Nhazi dika O siri metuta Ndi Igbo na Naijiria**

**Joy Ifeadike Obayi**

Humanities Unit, School of General Studies/Arts Education,  
Faculty of Education, University of Nigeria, Nsukka  
[joy.obayi@unn.edu.ng](mailto:joy.obayi@unn.edu.ng) +2348065132008

### **Umjedemede**

Ndi Igbo bu otu agburu di n'ala Naijiria. Ha bi na mpaghara owuwa anyanwu Naijiria. Ndi Igbo bu mba gbasiri ike. Ha na-adị uchu n'ihe niile ha na-eme. O na-adị ka ha na-ahụta onwe ha na a na-emegbu ha emegbu n'obodo Naijiria n'otu e si eke oke, ya na ihe ndi ozo gasi. Onye nchocha ga-eme nleghari adiim were mee nchocha a. Nchocha ga-abukwa n'akuku Igbo niile ka a ga-eme ya iji nweta usa nye isiokwu a na-ekwu maka ya. Nchocha ga-agba ajuju onu nye mmadu ole na ole iji mata uche ha gbasara isiokwu a. A ga-eji ajuju nchocha abuo na umaokwu abuo were mee nchocha a. Nchocha a ga-enye aka ime ka a mara onodu ndi Igbo no n'obodo Naijiria. O ga-enyekwa aka na nhazi nke e kwesiri ihazi Naijiria ka obi were di onye o bua mma, ka a ghara imegbukwa akuku ufodu na Naijiria. Nchocha ga-ewere steeti ise bu ndi Igbo kpom kwem mee nchocha nke gunyere Steeti Anambara, A bia, Ebonyi, Enugwu na Imo; ma serekwa mmadu iri ato na steeti o bua mee nchocha. Nke putara onuogu mmadu nari na iri ise. A ga-ejikwa miin na ndipu izugbe hazie ajumaza ma werekwa t-teesti hazie umaokwu. Nchocha tuleghariri usa nchocha ma choputa na a na-emegbu ufodu mpaghara di na Naijiria ma ndi ahụ bu ndi Igbo. A choputara na o bu kamgbe a luhara agha nke daputara na Naijiria ebe ndi Igbo na ufodu ndi agbataobi ya choro ka ha noro onwe ha ghara ibuzi otu n'ime ndi Naijiria. Nchocha kpokotara nchocha ya site n'ibune uche

ihe a ga-eme ka nhazi a nwee isi ka udo were laghachi azu n'obodo Naijiria.

**Igodo Okwu:** Mmegbu, Ndi Igbo, Onodu, Uchu, na Nhazi

## Mkpelite

Mmegbu na nhazi bu ihe a na-eti mkpu ya oge niile na Naijiria. Ndi omebe iwu n'ulo nzuko ogbakọ ukwu na Naijiria, a na-ezu izu mgbe na mgbe ileba anya na mkpu ufodu ndi mmadu na-eti n'obodo anyi gbasara mmegbu na nhazi onodu obodo anyi ka o baara onye elu na onye ala. Mana ihe a niile di ka o bu ura a na-ara nwata, ya lee ego ya mana onye nwe ego nwe ego ya. O bu n'afọ 2014 ka onyeisi ala Naijiria, Goodluck Jonathan Chikobara ndi ufodu ndi e chere na ha bu ndi nnochite anya umu Naijiria N'akuku Naijiria di iche iche, ka ha lebaa anya n'ihe gbasara onodu Naijiria. Ha nochara ogbakọ ahụ ihe kariri onwa atọ. Mgbe ogbakọ ahụ biara n'isi njedebe, o nwere otutu mbunye uche ndi nọ na ya bu ogbakọ bunyere onyeisi ala na ndi ogbakọ ulo nzuko etiti, ga-enye aka ihazi obodo anyi site n'ama a gbagasiri mgbe ogbakọ ahụ na-aga n'ihu. Mana o na-agba anya mmiri na ego niile alara n'iyi iji guzobe ndi haziri okwu ahụ maka na o nweghi ihe si na ya bu ogbakọ nke e mere eme. Kama ime ya, nsogbu e si n'elu, si n'ala na-amuba. O bu eziokwu na o bughị onye guzobere ogbakọ a nọzi n'ochichi mana e nwere akwukwo e biputara maka ya nke onye ochichi kwesiri igbado ukwu were mee ihe iwu kwuru, mana o megbi ya.

Ufodu ndi kwesiri ikwu okwu, e mee ka o bu na ha amaghi ihe na-eme n'ihu na ewerela ego suchie ha onu. Ufodu ndi isi n'ihu mpu na aghugho, a kworo aka Pailate dika Ndubuisi (1999) si kwuo na ufodu ndi isi na-akwo aka Pailate iji wezuga onwe ha n'ihe na-eme n'obodo. O di ka o bu na ha amaghi ihe na-eme. Mana o bu ka a ghara isi na o bu ha kwuru ma o bu ha mere umu mmadu were eze ha na-ekpe

ekwere n'obodo nke ha nwere ikikere inọ n'ime ya. Obodo Chineke goziri ma chọọ ya mma. O bu ya ka Igbo (2001) jiri si na ọ bụrụ na ụfọdụ mmadụ pụtara mee ihe ha kwesisi ime na udo kaara idi n'obodo Naijiria karia ihe a na-ahu taa. Ọ bụrụ na ndị ọcha siri otu ndị isi obodo Naijiria si aghọ aghughọ were sowe obodo Naijiria, o nweghi ihe ga-eme ka Naijiria nwere onwe ha n'afọ 1960 (Ndubuisi 1999). Mana ha jiri nwayọọ dika nkwekorita na nkpebi si di wetuo okoloto ha ala ma welie nke Naijiria elu. Nke a mere Naijiria jiri nwere onwe ya n'aka ndi ọcha n'ubochi taa.

### **Nkowasi okpurukpu okwu Mmegbu**

Mmegbu bụ ime mmadụ ihe adighi mma. Ihe ọ ga-abụ e mee onye ahụ, ma ya adina ya mma. Ọ bụ ikpachara anya n'ih i nkari were na-eme mmadụ ihe ojoo, ihe na-ezighi ezi nakwa ihe aruruala. Ọ bụ ya ka Obayi (2018) jiri si na mmegbu bụ inapụ mmadụ ihe ruru ya were ya nye onye ozo iji mechuo onye ahụ iru ma gosi ya na o nweghi ihe ọ pụrụ ime. *Researchgate.net* wee kwuo na ọ bụ ihi aka abuo n'anya n'imegbu mmadụ gbaruo ako na uche mmadụ iji gosi onye ahụ nkari ma gwa onye ahụ na o nweghi ihe ọ pụrụ ime. Offiong na Moru (2001) meturu aka n'uzo mmegbu abuo: nke mbu bu mmegbu site n'ike okwa ochichi, nke abuo bu, ike Akunauba obodo Nijiria. I lee anya nke oma na mkpu ndi Igbo na-eti, ọ di ka ọ dabachara n'okwu a Effiong na Moru (2001) kwuru gbasara mmegbu. Akunauba obodo ọ bula bu obodo niile nwe ya. Ọ dighi mma akuku ụfodu were ma ibe ha noro. Otu aka ahụ ka ikesa okwa ochichi dikwa obodo ọ bula kwesiri inwe mmetuta na ha so n'obodo, site n'ikenye ha okwa ochichi. Maka na e mee nwa ka e mere ibe ya, akwa alaa. Otutu oke kwesiri ka e kenye obodo ụfodu ka o zuo oha onu, mana e kee ụfodu oke e kenye ụfodu ghara ikenye ufodu; nke a bu mmegbu. Mkpebi Naijiria niile nwere n'Aburi na a ga-enwe *federalism* nke bu na steeti ga-enwe ike onwe ha,

ghara anatakwaala ike site n'aka goomenti etiti (*federal*). Onyisi ala bu Gowon wee lata chegharia mmuo ya ebe ya na ndi ndumodu ya chere na Igbo ga-aba uba karja. Ha were ju na ha agaghị ekwe na nkwekorita e nwere n'Aburi. O bu mmegbu nye umu Igbo.

## Ndi Igbo

Ndi Igbo bu ndi na-asu asusu Igbo. O bu eziokwu na o nwekwara ndi akuku ufo du ndi Naijiria na-asu Igbo mana ndi nchocha na-ekwu maka ya bu ndi e ji asusu Igbo mara. Ha bi n'owuwa anyanwu Naijiria. Ndi Igbo na-eme nwanne nke ukwu tumadu ha gaa mba ozo. Onye Imo huru onye Anambara ahula nwanne ya. Ma onye Anambara huru onye Enugu ahula nwanne ya. Ndi Igbo bu ndi e ji ofu obi mara. Ha na-agba mbu nke ukwu. Ndi Igbo na-apukari ije ebe ha na-agba mbu onwe ha. Obayi (2017) n'otu akwukwo ya, kowara na ndi Igbo bu ndi na-akwalite nwanne ha mgbe ha guzooro. Nke a bu ka o ghara inwe onye ga-ario nri n'obodo iji wetara umunne ihe ihere. Ndi Igbo nwere ezi nkwenye na ha sitere na Nri were bia uwa. O bu ya ka Ugwu (2014) ji kowaa n'akwukwo oka nkuzi nke iri asato na anu nke Mahadum Nsuka nke o mere ka onwa Ogosutu di na mkpuru ubochi iri na anu we si na nna nna ndi Igbo bu nwoke a na-akpo Eri, onye Chukwu zitere ya na Nwunye ya ka ha biri na Aguleri. Ndi Igbo na-apu uzo ije nke ukwu. O bu ya kpatara Obayi (2019) n'akwukwo ya ji si na a kwughị ofu ebe ekiri mmonu, na o bu site n'uzo ije ka ndi Igbo ji agba mbu achu ego, iji were di ndu. Obayi gakwara n'iru kwuo na ndi Igbo na-agba nnukwu mbu, ndi abughị ndi na-atu egwu. Ha puo uzo ije, ha na-enwekwa olileanya na ha ga-aloghachi be ha otu mgbe. O bu ya kpatara ha ji eje ma na-alakwa maka nkwenye ndi Igbo bu na onye ije nwe ula. Ndi Igbo bu ndi maara ihe nke ukwu, o bu ya ka Obayi (2018) n'otu akwukwo ya jiri si na Naijiria enweghi ike iguzo ma guzoro ma ha achoghi ndi Igbo, a gbanyeghi na ha na-emegbu ndi Igbo. Nke a bu eziokwu n'ihi

na ndi Igbo ma ihe nke ukwu ma nwee akọ na uche zuru oke. Otutu agburu na-acho ka ha zote agburu ndi Igbo. O bu ya kpata na umu nwaanyi ndi Igbo ndi luru di ndi Yoruba ma o bu Awusa ji asi na a na-akwanyere ha ugu nke ukwu ma na-agwa ha ka ha jisie ike ime ka o nwee onye ozọ ga-eso ya bja ije di n'obodo ahụ.

## **Onodu**

Onodu nwere ike ibu echiche obi mmadu mgbe a na-eme ihe o bu a na-eme dika Mbah, Ikeokwu, Okeke, Nweze, Ugwuona, Akaeze, Onu, Eze, Prezi na Odii (2013) si kowaa ya na onodu bu echiche ime mmuo ode n'oge edemede ya nke nwere ike ibu nke ochi, mbuli elu, nkowaku ihe, iwe, nnomi were diri gawa. Nke a putara na onodu dika edemede a si di bu otu n'onodu iwe, onuma na nhuju anya. Onye gbata o gbaghaa nwanne ya. Obi adighi ndi mmadu mma n'ih na a na-akpachapu ndi Igbo n'ihe ha soro nwere. Oge ufodu o buru iru uju ka mmadu no n'ime ya n'ih nsogbu si n'elu n'ala ada iji mee ka ndi Igbo mara na ha di obere. A na-ejikwa oge a mee ka ha mara na ha enweghi onu okwu. Onodu di uzọ abuo: onodu oma na onodu ojoo. Onodu oma na-enye onu ma onodu ojoo na-agbawa obi. Onodu ndi Igbo no na Naijiria bu onodu ojoo. A na-eme ha, i ga-eme gini? Nke a were buru ihe ilu nye umu Igbo.

Ndi obodo anyi ndi ihe na-agara nke oma agaghi ekwe ka a gbanwee onodu, n'ih na ha so eketa oke n'ihe na-eme mana imilikiti mmadu na-eti mkpu na onodu a kwesiri ka a gbanwee ya dika Onaiyekean (2018) si kwuo ya na obodo anyi no n'ezi gbara ato n'ihe gbasara ochichi maka na a maghi ebe a kwu akwu. Ndi e weputara ka ha kekota obodo chekwaa ya buzi ndi sooro ndi ntisa na-emegbu mmadu site n'imanye ha ka ha mee ihe ha ekwesighi ime n'ih na enyere ha ego. Onaiyekean gara n'iru kwuo na ndi buzi ndi putara ihazi ochichi ka o buru onye ndi mmadu choro ga-abanye tiiri aka ha n'ideghari uche ndi mmadu site n'itinye onye abughi ya ka

ndị mmadụ chọrọ. Nke a bụ Chukwu gbata ọsọ enyemaaka maka na o nweghi ihe mmadụ pụrụ ime n'ọnọdụ dị otu a.

## Uchu

Uchu bụ mmadụ igba mbọ n'ihe ọ na-eme. Ihe ọ bụla e jiri mara mmadụ o na-eme ya nke ọma ma nọgidiesie ike n'ime ya. *Trumpet news* nke ọnwá Ogoosutụ, afọ 2017 na-adụ ndị Igbo ọdụ maka idị uchu n'ihe ha na-eme ma hapụ ise okwu n'ihu ọnọdụ ndị Igbo nọ na Naijiria ma nye ha ndumọdụ ka onye ọ bụla gbawa mbọ welatawa ihe ọ bụla dị mma n'ala Igbo na nke a ga-eme ka anyị buru a kwaa a kwuru. Akwukwo a gara n'ihu duo ndị Igbo ọdụ ka ha mee ka Akunauba ha latawa ala Igbo na nke a ga-eme ka obodo mepee nke ga-eme ka ndị ala ọzọ biawa ala Igbo iru oru. Oge ahu nsogbu anyi alaa; na ọ ga-abuzi ndị Igbo ka a na-ariozi ihe karia Igbo irio ihe ọ bụla n'aka ndị Naijiria. Nke a bụ uchu maka na ọ bụ mbọ onye ahu gbataara onwe ya. E ji uchu mara ndị Igbo. Ebe ọ bụla a huru onye Igbo, ya na uchu a na-eme. Ọ bụ uchu mere ndị Igbo ji apu uto ije nke ukwu. Akuku uwa niile, a ga-ahu onye Igbo ebe ahu dika Obayi na Udensi (2019) si kwuo na o nweghi akuku uwa niile i gaghi ahu onye Igbo. Nke a bukwanu ka a chota ihe a ga-eji di ndu, n'ihu na ndi Igbo kwenyere na ihe e ji ama nwoke ma ọ bụ dimkpa bu na onye ahu na-enye ezinaulo ya nri.

## Nhazi

Nhazi bụ imezigharị ihe e merela eme ka ọ dị mma karia otu ọ dị na mbu. Nhazi na-eweta oganiihu, onu, na udo. Ọ buru na e mee ihe mma, ntamu na esemokwu alaa. Ọ bukwanu ezi onye ochichi na-eme ka e nwee nhazi, dika Alumona na Mohammed (2011) siri Kwuo ya na ezi onye ochichi bu isi nke ukwu ulo nke na-eweta oganiihu maka ezi nhazi. Alumona na Mohammed ruturu aka n'ihe onye ode akwukwo ndi mba uwa niile nke ndi Bekee na-akpo *United*

*Nation* n'oge gara aga kwuru n'ezi nhazi nke ndi ochichi na-achupu ubiam ma na-eweta oganihu. O bu ya ka Oche (2004) jiri si na dika agha okpuru okpuru nke a na-alu n'obodo anyi n'oge ochie ma agbaghi egbe mere ka oge na-aga n'iru ya na nhazi niile emere, e wee nwee ochichi onye kwuo uche ya n'obodo anyi; nke mere n'afọ 1960. Nhazi di mkpa n'ihe niile mmadu na-eme. O bu nhazi ga-eme ka ihe gawa n'usoro n'usoro, ghara ibu ihe onye choro o na-eme. Nhazi na-eweta mgbanwe mee ka ihe maa mma. O bughị nhazi nke aghughọ di n'ime ya kama o bu ezi nhazi. Maka na o nwere ụdiri nhazi mmadu na-ahụ, o buru mmegbu; mana nhazi kwesiri ibu n'uzo ziri ezi maka o dighaghi ka o kwesiri. Oge ahụ e kwuwe okwu nhazi iji mee ka o di mma.

### **Ajuju Nchọcha**

Ndi nchọcha juru ajuju abuo iji choputa nke bu eziokwu. Ha bu ndi a:

1. Gini bu mmegbu a na-emegbu ndi Igbo?
2. Kedu otu a ga-esi hazie onodu ndi Igbo?

### **Umaokwu:**

Nchọcha hazikwere Umaokwu abuo iji mara ma o nwere ihe di iche n'otu e si eme ndi Igbo na ndi agburu ozo n'obodo Naijiria.

1. O nweghi ihe di iche n'otu e si emeso ndi Igbo na agburu ozo na Naijiria.
2. O nweghi uzo ozo a ga-esi hazie onodu ndi Igbo kara otu o di ugbo a.

### **Usoro Nchọcha**

A ga-eji usoro nkowasi adim wee mee nchọcha a. Nke a bu ka onye nchọcha nwee ike ijuputacha ndi mmadu ihe gbasara isiokwu a ma kowaa ya dika o kwesiri.

Nchọcha ga-emekwa nsere na steeti ise bụ ala Igbo site n'ihoro mmadu iri ato n'obodo di na steeti ise ahu ka o were nye mmadu otu nari na iri ise. Ndi a ga-anochite anya ndi ozo.

Njumaza ka e kewakwara uzọ abuo, nke mbu bu ajuju gbasara ozaa iji mata steeti onye ahu si ma nkeji nke abuo bu ajuju kpom kwem gbasara isiokwu. Nchọcha juru njumaza iri abuo iji choputa nke bu eziokwu. Onye nchọcha rioro mmadu ato si Imo, Abia na Ebonyi steeti ma nchọcha ji aka ya wee kee njumaza na steeti Enugwu na Anambara ma natakwa ha. Mmadu iri abuo ka nchọcha gbakwara ajuju onu iji tugharia ihe ndi usa njumaza zara. E ji miin na ndi pu izugbe wee hazie njumaaza. Nto usa o bua bu 2.50 ebe e ji t-testi were hazie Umaokwu ebe nto ya bu 0.05 adinaoke.

## Usa Nchọcha

**Ajuju Nchọcha Mbụ:** Kedu udiri mmegbu a na-emegbu ndi Igbo?

**Tebulu 1:** Nhazi miin nke ntuka ndi usa ajuju n'udiri mmegbu a na-emegbu ndi Igbo na Najirja

| n = 150                                                                                                                       |      |                |        |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|----------------|--------|
| Nkwusa                                                                                                                        | Miin | Ndi pu Izugbe. | Mkpebi |
| Nke 1 Ndi Igbo a naghi enweta oke oru dika ndi ozo                                                                            | 2.82 | .66            | E      |
| Nke 2 Ndi goomenti Najirja na-enye okwa naani ebe ndi Awusa na ndi Yoruba no                                                  | 3.28 | .84            | E      |
| Nke 3 Okporouzo n'ala Igbo niile a naghi aga ya aga                                                                           | 3.10 | .89            | E      |
| Nke 4 Obodo mebisiri emebi n'ugwu Awusa ka e ji ego obodo anyi aruzi mana ebe agha mebichara n'oge a luru agha ka di otu o di | 3.06 | .92            | E      |

|                                                                                                                                                         |      |     |   |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|-----|---|
| Nke 5 Ulo ndi mmadu na ulo akwukwo<br>ndi Boko Haram lara n'iyi n'ugwu<br>Awusa ka goomenti Etiti dozicharala.<br>Mana nke ndi Igbo anaghi Ele ya anya. | 2.93 | .82 | E |
| Nke 6 Onye Igbo kwuo okwu maka ihe<br>a na-eme ha o buru nsogbu mana onye<br>Boko Haram wusa ngwa ogu enye ya<br>oru n'obodo Najirja.                   | 2.73 | .86 | E |
| Nke7 A ga-esi n'obodo ndi Igbo miri<br>mmanu laa Ugwu Awusa na-ere ya<br>onu ala ma ndi o si n'ala ha ga-azu ya<br>ngaraonu                             | 3.05 | .83 | E |
| Nke 8 Otutu ulo akwukwo na-enwezu<br>ngwa nkuzi ha chorọ n'ugwu Awusa<br>mana ala Igbo I gaghi Ahu ya.                                                  | 2.84 | .92 | E |
| Nke 9 Ndi Igbo Igbo ga-ejiriri akara di<br>elu aba ulo akwukwo Najirja mana ndi<br>Awusa ga-aba n'akara<br>Di ala.                                      | 2.76 | .9  | E |
| Nke10 Onye Awusa agughi<br>akwukwo ga-achi onye<br>Igbo nwere akara nzere<br>akwukwo di elu ebe o bula ha                                               | 3.10 | .98 | E |

na-arụ oru n'ugwu Awụsa.

|                      |             |            |          |
|----------------------|-------------|------------|----------|
| <b>Nchikota Miin</b> | <b>2.98</b> | <b>.56</b> | <b>E</b> |
|----------------------|-------------|------------|----------|

Tebule 1 gosiri nhazi miin nke usa e nyere maka ụdiri mmegbu a na-emegbu ndị Igbo. Nke a gosiri na nhazi miin nye nto usa ajuju 1 ruo 10 kariri 2.50. Nke a ziputara na ndị sara ajuju kwenyere n'ajuju mkpesa nke kowasiri mmegbu a na-emegbu ndị Igbo.

**Ajuju Nchọcha abụọ:** Kedu ka a ga-esi gbochie mmegbu a na-emegbu ndị Igbo?

**Tebule 2:** Nhazi miin nke ntụaka ndị ụsà ajuju otu a ga-esi kwusi mmegbu a na-emegbu ndị Igbo

| Nkwusa                                                                                  | Miin | NI  | Mkpabi |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|------|-----|--------|
| Nke 11 O buru nezie na Najirịa bu otu, Igbo kwesiri inwe oru N'akuku o bula na Najirịa. | 3.00 | .46 | E      |
| Nke 12 O kwesiri ka okwa ochichi na-eru eru                                             | 3.59 | .59 | E      |
| Nke 13 Umuaka niile kwesiri iji otu nzere na-aba uloakwukwo niile Najirịa nwere         | 3.41 | .65 | E      |
| Nke 14 E kwesighi ikpa oke nye nwa afọ Najirịa n'ihe gbasara oru.                       | 3.32 | .80 | E      |
| Nke 15 Obodo o bula kwesiri ka e dozie ya.                                              | 3.15 | .73 | E      |

|                                                                                     |             |            |          |
|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------|------------|----------|
| Nke 16 Okporo uzo o bula<br>kwesiri ka a ruo ya.                                    | 2.86        | .84        | E        |
| Nke 17 Ihe o bula a ruu<br>n'ugwu Awusa, e kwesiri iru<br>N'akuku Najirja.          | 3.30        | .64        | E        |
| Nke 18 Mmadu o bula kwesiri<br>inwe nkwuwa okwu                                     | 3.02        | .88        | E        |
| Nke 19 Okwa ochichi kwesiri<br>irute ndi Igbo.                                      | 2.69        | .95        | E        |
| Nke 20 A ga-eleba anya n'ihe<br>gbasara ike steeti ka ala Igbo<br>nweta oke ruu ha. | 3.32        | .94        | E        |
| <b>Nchikota Miin</b>                                                                | <b>3.16</b> | <b>.31</b> | <b>E</b> |

Tebulu 2 gosiri nhazi miin nke usa e nyere maka otu a ga-esi kwusi mmegbu a na-emegbu ndi Igbo. O gosikwara na nhazi miin nke usa 11 ruo 21 kariri nto 2.50 ndabere miin. Nke a gosiri na ndi usa ajuju kwetere na nkwusa nke na-akowa maka otu a ga-esi gboo mkpa mmegbu a na-emegbu ndi Igbo. O gosikwara na o nweghi ndiche na nhazi miin gbasara usa mmegbu asara na a steeti Ise ndi Igbo.

**Uo1:** O nweghi ihe di iche n'uru nchocha nke nhazi usa ajuju na steeti ise ndi Igbo.

**Tebulu 3:** Nhazi udidi na ndi na nhazi usa ajuju na steeti ise n'ihe gbasara mmegbu a na-emegbu ndi Igbo

|                   | N  | Miin | NI  | nd        | U         | ad.  |
|-------------------|----|------|-----|-----------|-----------|------|
| Steeti<br>Ebonyi  | 30 | 2.82 | .65 |           |           |      |
| Steeti<br>Enugwu  | 30 | 2.94 | .63 |           |           |      |
| Steeti<br>Anambra | 30 | 3.16 | .30 | 4,<br>145 | 1.2<br>96 | .095 |

|             |    |      |     |
|-------------|----|------|-----|
| Steeti Imo  | 30 | 3.17 | .33 |
| Steeti Abia | 30 | 3.16 | .30 |

Tebulu 3 gosiri na o nweghi ndịiche na nhazi miin n'usa e nyere na steeti ise ndị Igbo n'ụdị mmebu ana-emebu ndị Igbo dika nchikọ siri gosi,  $F(4, 145) = 1.296$ ,  $p = .095$ . Nke a putara na etufughi Umaokwu efu ebe usoro adi ama ama putara 0.095 kariri nto 0.05

#### Uo<sub>2</sub>:

O nweghi ndịiche putara n'usa mmebu ndị e siri hu ya na steeti ise ndị Igbo na otu a ga-esi gboo nsogbu gbasara mmebu a na-emebu ndị Igbo.

**Tebulu 4:** Nhazi usa ajuju n'ihe gbasara ndịiche na nhazi miin nke usa ajuju na steeti ise niile nke ndị Igbo n'ihe gbasara otu a ga-esi gboo mkpa mmebu ndị Igbo

|                |    |      |     | iche   | U    | u.n. |
|----------------|----|------|-----|--------|------|------|
|                | N  | Miin | NI  |        |      |      |
| Steeti Ebonyi  | 30 | 3.18 | .32 |        |      |      |
| Steeti Enugwu  | 30 | 3.14 | .30 |        |      |      |
| Steeti Anambra | 30 | 3.18 | .32 | 4, 145 | .121 | .975 |
| Steeti Imo     | 30 | 3.14 | .30 |        |      |      |
| Steeti Abia    | 30 | 3.18 | .32 |        |      |      |

Tebulu 4 gosiri na o nweghi ndịiche na nhazi usa n'ebe steeti ise ndị Igbo n'ihe gbasara ka a ga-esi gboo mkpa n'ihe

gbasara mmegbu ndi Igbo dika nchiko siri gosi U (4, 145) = .121,  $p = .975$ . Nke a putara na uma efu na etufughi ya ebe usoro nke a dighi ama ama mputara 0.975 kariri 0.05 nke nto.

### **Mkparita uka**

Nhocha gbara ufodu mmadu ajuju onu iji mata uche ha gbasara isiokwu a na-ekwu maka ya.

Otu onye nke na-achoghi ka a kpoo aha ya siri na ihe na-eme n'obodo Naijiria na-agba anya mmiri nke bu na a juo ya kwuo uche ya, na ya ga-asị ka e kewaa obodo Naijiria ka Igbo nooro onwe ha.

**Nhocha:** Kedu ihe i jiri si ka Igbo nooro onwe ha?

**Qzaa:** Ihe m jiri kwuo nke a bu na a na-ewe ndi Igbo ka ndi ohu. Ya bu 'boyiboyi'. Ma i lee anya, onye na-eme gi ihe, i hu na o bu onye enweghi isi na odu. Ike ya a buru egbe na mma o na-ebughari.

**Nhocha:** Ya bu na udo adighi na Naijiria?

**Qzaa:** Udo o dikwanu? Ihe niile ha na-eme bu aghughu ka a si na udo di. Igbo enweghi onu

Okwu. A si na o bu ochichi onye kwuo uche ya, mana o bughu maka ndi Igbo. Onye kwuo uche ya, e gbuo ya. Onye o bu na n'egwu.

**Nhocha:** Ndeewo!

Nhocha gbakwara ajuju onu ozo site na nchoputa e mere na njumaza e mere n'ihu ufodu ndi siri na o dighi mma ka ochichi na-eru eru.

**Nhocha:** I choro ka ochichi na-eru eru na Naijiria?

**Chidi:** Mba! Achoghi m.

**Nchọcha:** Gịnị ka i jiri sị na i chọghị?

**Chidi:** Ihe m jiri kwuo otu a bụ na e mee ya, i mara na ma ndị amaghị ihe ga-ebilite otu ụbọchị chịwa obodo anyị a. O ka mma na onye bụ ezigbo mmadụ chịwa.

**Nchọcha:** O bụ na i maghị na ndị ezi mmadụ anaghị apụta azọ ọchịchị?

**Chidi:** O bụ maka na mpụ akarija n'obodo anyị kpatara ya. Obodo ndị maara ihe dika obodo Amerika, o dighi otu ahụ. O bụ onye ka mma ka a ga-atunyere akwụkwọ

**Nchọcha:** Ebe o di otu a, kedu otu ndi Igbo ga-esi chia ọchịchị n'obodo Naijiria.

**Chidi:** O bụ Chukwu ga-eme nke a n'ihi na o nweghi mgbe ndi ugwu ga-ekwe ka Igbo chia n'ihi na egwu ji ha aka.

**Nchọcha:** O bụ egwu gini ji ha?

**Chidi:** Egwu na Igbo nwere ike ipu na Naijiria n'ihi na mmegbu akarijala.

Ndi niile a gbara ajuju onu tumadi ndi maarala ihe mgbe a luru agha na-ekwu okwu n'obi ilu. Mana ndi amaghị ihe oge a luru agha na-ekwu na nghota ha dika ikwu na o kwesighi ka ọchịchị na-eru eru na o ka mma onye merie ya chịwa obodo Naijiria. Mana otu ihe siri kwuru ugbo a, ndi Igbo bu okenye ga-asị ka ọchịchị ruwe eru. Ndi o ruru, ha achịwa.

## **Mmechi**

Mmegbu na nhazi dika o siri metuta ndi Igbo bu ihe a maghi ka e si ekwu ya n'ihi na ndi buuru uzọ gbawa oso a huru ihe ndi Igbo na-agabiga na Naijiria were bido tiwe mkpu ka a hazie ya. E mechaa nkwekorita ihe a ga-eme n'obodo Aburi, kaa ya akara; mana a lata, mewe ihe ozọ bu nke butere agha a luru na Naijiria n'oge gara aga. Agha ahụ riri otutu

mmadụ bụ nke a luru afọ atọ zuru ezu malite na *July* 1967 ruo n'afọ 1970 *January*. O kwesiri ka nke a kuziere mmadụ ihe mana Igbo ka nọkwa ka ha nọ na Naijiria. E were ndi Igbo ka ha bụ ohu ndi na-enweghi onu okwu. Mana umu Igbo bụ ndi maara ihe, ndi na-emeputa otutu ihe obodo jiri biri. Nchọcha na-egosi na mmegbu ahụ ka di; ma o nweghikwa nhazi doro anya a na-ahazi. Mpu na aghugho a na-ari ibe ya elu. O were dabaa n'ajuru Ndubisi (1991) *jururu si Nigeria what Hope?* A maghi ebe olileanya ndi Igbo di na Naijiria.

### **Mbunye Uche**

Naijiria bụ nnukwu obodo nwere mmadụ na Akunauba Onye o bula choro iketa oke n'ihe ruru ya. O bụ ya ka o ji di mma na agburu o bula ga-enwe mmadụ na goomenti etiti ka ha mara ka e si eke akunauba obodo. Nke a ga-eme ka iwe laa ka onye o bula ghota ihe na-eme n'obodo. Agburu o bula n'obodo Naijiria di mma inwe oru n'akuku niile na Naijiria. O nweghi akuku na-ewe oru o bula n'obodo Naijiria. Ufodu a na-anọ n'okwa ochichi di elu ndi ozọ a na-ekiri ha. O bụ ihe di njo ka o bụ nke na-ebute ogbaghara.

### **Edensibia**

- Alumona, I.M. & Mohammed, O. A. G. (2011). Good Governance and Development in Africa: A Critical Discourse. *Journal of Libral Studies* 14(1). 41 – 53 <http://www.resarchgate.net/>
- Igbo, E.U. (2001). NGOs, Peace and Stability in Nigeria: An Agenda Setting. *Journal of social Sciences* 1(1)
- Mbah, B.M.; Mbah, E.E; Ikeokwu, E.S; Okeke, C.O; Nweze, I.M; Ugwuona C.N; Akaeze, C.M; Onu, J.O; Eze, E.A; Prezi, G.O. & Odii, B.C.(2013). *Igbo Adi Igbo* –

*English, English –Igbo. Dictionary of Linguistics and literary Terms.* Enugu. UNN. Press

Ndubuisi, A.F. (1999). *Nigeria What Hope?* Enugu: CECTA nig. Ltd.

Obayi, J.I. (2018). Analysis of Culture and Ethnicity As Problems for National Integration in Nigeria. *Hofa: African Journal of Multidisciplinary Research* 3(1).267 – 283

Obayi, J.I. & Udensi, P.E. (2019). Migration, The Igbo World View. A Case Study of Nsukka Environs. *New Frontiers in Contemporary African Studies.* Enugu: Timex Printers

Oche, O. (2004). *Governance in Africa and NEPAD Initiative in NEPAD for Journalists*, Lagos: NIIA

Oche, O. (2004). *NEPAD: The Challenges of Democracy and Good Governance in the Nigerian Dock*, Lagos: NIIA

Offiong, O.J.& Moru, J.B. (2001). Consociational Panacea to Nigeria. *Journal of Social Sciences.* 1(1)

Onaiyekan, J. (2018). Ethnicity and National Integration. *Hofa: African Journal of Multidisciplinary Research.* 3(1). 1 – 11

Ugwu, C.O. (2014). *The Demise of the African Gods: Fallacy or Reality.* An Inaugural lecture of the University of Nigeria, Nsukka. UNN. Press.